

Александра Крстић

Народна библиотека „Десанка Максимовић”, Власотинце
aleksandra.krstic@hotmail.com

ЗАВИЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ” И ЛЕГАТ МИОДРАГА НАГОРНОГ

Сажетак: У овом раду представљено је Завичајно одељење Народне библиотеке „Десанка Максимовић” у Власотинцу и Легат Миодрага Нагорног, познатог сликара и графичара, пониклог из овог краја. Библиотека у Власотинцу основана је 1912. године под називом Народна књижница и читаоница и већ за прве четири деценије постојања (1912–1941) дала је велики допринос развоју средине. У послератном периоду Библиотека је била у саставу Културног центра, а од 1998. године постала је самостална установа културе добивши име Народна библиотека „Десанка Максимовић”. Завичајно одељење Библиотеке формирано је на самом почетку 20. века и у њему од 2013. године, поред монографских и серијских публикације и некњижне грађе, смештен и Легат Миодрага Нагорног, уметника и професора Универзитета у Новом Саду. Легат чувеног завичајца, јединствен је и посебан, јер садржи 114 уметничких слика, 57 графика, 67 бакрореза, две географске карте, прибор за сликање, књиге из његове личне библиотеке, као и збирку од 108 портрета Власотинчана.

Кључне речи: Народна библиотека „Десанка Максимовић”, Власотинце, завичајно одељење, Миодраг Нагорни, легат

Увод

Библиотека у Власотинцу основана је 1912. године и током свог постојања мењала је називе и функцију. Делатност је отпочела као Народна књижница и читаоница са неколико десетина књига, до садашњег – Народна библиотека „Десанка Максимовић” и фонда од 66.000 публикација. Народну књижницу и

читаоницу у Власотинцу основао је 1912. године учитељ Петар Спирић.¹ Њен допринос културном развоју Власотинца, популарисању књиге и обогаћивању културно-забавног живота је био изузетно велики. На жалост, Балкански, а потом и Први светски рат прекинули су њен рад. Бугарски окупатор уништио је књижни фонд, имовину и документацију. Рад Народне књижнице и читаонице је обновљен 1919. године. За четири деценије постојања (1912–1941) Народна књижница и читаоница дала је велики допринос развоју средине.

У послератном периоду и Библиотека је делила судбину средине у којој је радила, а која је обележена оскудицом средстава. Скупштина општине Власотинце је 1972. године донела одлуку да се на подручју ове општине изврши интеграција свих установа културе. Тако је као јединствена установа културе формиран Културни центар, који је у свом саставу имао Раднички универзитет, Биоскоп, Народну библиотеку и Завичајни музеј. Можда ово спајање за Библиотеку није било најцелисходније са становишта њене делатности, у оном најдиректнијем смислу, али са становишта јединственог деловања и стварања материјалних претпоставки за даљи развој библиотекарства могло би се рећи да је, у датом моменту, то било право решење. Када је донет *Закон о библиотечкој делатности* у Скупштини Србије 26. маја 1994.² прописана је обавеза општина да оснују библиотеку као установу јавне службе и као самосталну установу са својством правног лица. Скупштина општине Власотинце и Културни центар одмах су почели припреме и активности да доследно спроведу одредбе и идеју Закона. Библиотека је 1998. године коначно постала самостална установа културе добивши назив Народна библиотека „Десанка Максимовић”. Данас је она место спајања свих правих културних вредности и центар дешавања у Власотинцу.

Завичајно одељење Библиотеке у Власотинцу

Завичајно одељење Народне библиотеке „Десанка Максимовић” формирано је 2000. године са циљем да прикупља библиотечку грађу која се својим садржајем односи на Власотинце и околину, затим, грађу која је издата на територији општине Власотинце, као и грађу чији су аутори везани за Власотинце и околину рођењем, животом или стваралаштвом.

Завичајно одељење смештено је у објекту који представља репрезентативну варошку кућу из средине деветнаестог века, познату под називом „Гигина кућа”³. Грађена је у оријентално-балканском стилу са карактеристикама народне

¹ Никола Митровић, „Рад Народне књижнице и читаонице у Власотинцу у периоду до рата”, *Лесковачки зборник* 31 (1991): 191.

² „Закон о библиотечкој делатности”, *Службени гласник РР Србије*, 34 (1994), чл. 12, <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/ZAKON-O-BIBLIOTECKOJ-DELATNOSTI-Sl.-glasnik-RS,-br.-34-94.htm>.

³ Даница Валчић, *Градишњеско наслеђе Власотинца* (Власотинце: „Власина”, 2002), 28.

архитектуре. То је била кућа за становање породице Стојилковић. Њу је подигао Стојан Стојилковић, познати власитиначки трговац. Овај објекат се од 1979. године налази под заштитом државе, када је Завод за заштиту споменика културе из Ниша прогласио кућу културним добром а она добила статус споменика културе. Рестаурирана је и 1985. године и стављена у функцију за потребе Народне библиотеке „Десанка Максимовић”. До 2008. године у Гигиној кући су била смештена сва одељења Библиотеке, али од 2013. у њој се налази само Завичајно одељење. Остала одељења Библиотеке смештена су у другом објекту познатом под називом „Палата Милана Валчића”, који се такође налази у центру града и представља репрезентативну грађевину насталу између два светска рата.

Миодраг Нагорни и графике

У Завичајном одељењу налази се око 3.300 обрађених јединица библиотечке грађе. Највише је монографских публикација, а остало чине обрађене серијске публикације и некњижна грађа. Збирку некњижне грађе сачињавају фотографије и разгледнице старог Власотинца, плакати, леци, картографска и рукописна грађа, аудио-визуелна грађа, као и ефемерна грађа (програми разних манифестација одржаних у Власотинцу, проспекти, изложбени каталози, позивнице, press clipping) која на документарни начин представља хронику овог краја.

Фонд Завичајног одељења увећава се текућом набавком новоиздатих монографских публикација, часописа, новина, плаката, каталога, позивница, програма са разних манифестација, као и ретроактивном набавком кроз сарадњу са другим институцијама, грађанима, штампаријама и сл. Библиотечка грађа која се налази на овом одељењу физички је обрађена и сређена по Универзалној децималној класификацији. Све монографске и серијске публикације обрађене су електронски у програму COBISS. Чланци и други саставни делови обрађују се аналитички. Некњижна грађа је разврстана и сређена и такође се обрађује електронски, у програму COBISS.

Најчешћи посетиоци Завичајног одељења су ученици основних и средњих школа, затим, студенти који пишу реферате и семинарске радове на теме везане за Власотинце и околину. Корисници Завичајног фонда су и пасионирани истраживачи историје овог краја, сопственог или туђег родослова. Затим, услуге користе и колеге из сродних институција културе, историчари, историчари уметности, новинари и туристи.

Завичајно одељење Народне библиотеке „Десанка Максимовић” је, веома често, место окупљања локалних стваралаца. То потврђују и редовне промоције дела завичајних аутора, изложбе и друге манифестације.

Поред основне библиотечко-информационе делатности, Библиотека у Власотинцу бави се од 2010. године и издавачком делатношћу. Од покретања издавачке делатности, па до 2024. године Народна библиотека „Десанка Максимовић” објавила је 87 монографских публикација и 12 бројева часописа *Наше Власотинце*, као и четири броја *Власотиначког зборника*. Циљеви којима се ова установа руководи у издаваштву су очување завичајне културне баштине, неговање стваралаштва завичајних аутора, пружање подршке неафирмисаним завичајним ствараоцима у објављивању првих књига, промоција књиге и читања.

У Завичајном одељењу 2017. године започет је процес дигитализације завичајне грађе. Библиотека је 2016. године учествовала на конкурс Министарства културе и информисања „Дигитализација културног наслеђа”, са пројектом *Дигитализација Завичајног фонда*. Захваљујући томе, одобрена су средства за набавку скенера и пратеће опреме, те је 2017. године покренута дигитализација у циљу заштите и очувања завичајне грађе, али и лакшег приступа завичајној грађи што већем броју корисника.

Летопис Миодрага Нагорног

У летопис Библиотеке као значајна година уписана је 2013, јер је тада у оквиру Завичајног одељења формиран Легат Миодрага Нагорног. Нагорни је признати сликар и графичар. Рођен је 1932. године у Власотинцу, а умро је 2016. године у Београду.⁴ Завршио је сликарски одсек на Академији ликовних уметности у Београду. Специјализирао је графику у Ослу и Паризу. Био је члан Интернационалне групе графичара у Ослу. Такође је био и почасни члан међународне Академије за књижевност, науку и уметност у Риму. Од 1989. године био је редовни професор на Академији уметности у Новом Саду. Имао је 76 самосталних и преко 1.400 колективних изложби. Његови радови изложени су у многим музејима и галеријама у Србији и свету.

⁴ Миодраг Нагорни, *Моји Власотинчани* (Власотинце: Народна библиотека „Десанка Максимовић”; Удружење Лоза: Удружење поштовалаца Свете горе Атоске; Београд: Удружење Власотинчана у Београду „Влада Илић”, 2019), 32.

Нагорни је био поприлично везан за свој завичај. Често је говорио да би желео да његове слике дођу баш ту где се рађала његова уметност. Из тог разлога одлучио је да завешта део својих уметничких дела завичају, односно Библиотеци у Власотинцу. Како се наводи у стручној литератури „легат је остављање у наслеђе једног дела оставштине неком лицу или институцији, који, по закону, не би имали право на наследство”⁵. Најчешћи критеријуми за прихватање легата су: значај личности која је власник предмета из легата, или значајан садржај легата. Најбоље је, наравно, када се ова два критеријума споје, а то се управо десило у случају ове установе, имајући у виду да је Миодраг Нагорни био значајна личност, родом из Власотинца, која је оставила видан траг у српској култури и да његова дела имају значајну уметничку вредност.

Легат Нагорног садржи 114 уметничких слика које су рађене уљаном техником. Његове слике представљају покушај одгонетања мистерија живота, природе, космоса. Сlike су препуне симбола као што су инсекти, шкољке, фосили, корњаче. Ти симболи су најчешће постављени да лебде изнад геометријски прецизно уређених површина. Њему, као уосталом ни једном другом великом сликару, постојећи свет није био довољан, и зато је он непрестано тражио, откривао и сликарски стварао сопствени свет. Те отуда Нагорнове сликарске визије често делују моћније од стварности из које су настале.

Поред слика, Легат садржи и 57 графика. Миодраг Нагорни је, пре свега, био познат по својим графикама, а ова област је и била његова ужа специјалност. Једно од његових најзначајнијих признања јесте управо прва награда за графику на Бијеналу младих у Паризу 1967. године.

У Легату се баштини и 67 бакореза, две географске карте, прибор за сликање, књиге из личне библиотеке са аутографима, као и збирка од 108 портрета Власотинчана – што га и чини јединственим и посебним. Ову збирку портрета Миодраг Нагорни је назвао „Моји Власотинчани” и она представља сталну поставку у Завичајном одељењу. Сви портрети су рађени у периоду 70-их и 80-их година 20. века, а Власотинчани који су се нашли на сликама су, према мишљењу аутора, својим животом, радом и делима то и завређивали. Дакле, то су биле особе које је он волео, поштовао, уважавао и на тај начин је желео да их отргне од заборавља. Међу портретисанима много је ликова који су познати не само у Власотинцу, већ и много шире. То, на пример, потврђује портрет Ђорђа Јанића који је познати и признати књижевник и књижевни критичар, затим портрет Братислава Валчића, дипломате који је представљао нашу земљу у Анголи, ту је и портрет Љиљане Павић, која је са својим супругом, чувеним Синишом Павићем написала многа сценарија.

⁵ Дејан Вукићевић, *Завичајни фондови* (Београд: Службени гласник; Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, 2011), 61.

О збирци портрета Миодрага Нагорног дали су своје мишљење и високи српски интелектуалци, академик Дејан Медаковић и историчар уметности и публициста Никола Кусовац. Према сећањима савременика, када је једном приликом боравио у Власотинцу и видео портрете у стану Нагорног, Дејан Медаковић је изјавио: „Ово нигде нисам видео... Насликати сто портрета својих суграђана, то још нико није урадио... Ово је заиста јединствено.” А Никола Кусовац, пошто је разгледао портрете, рекао је: „Ово је лична карта Власотинца.”

Миодраг Нагорни поред својих портрета

Када је на поклон добијен Легат, уједно је преузета и обавеза да га запослени учине видљивијим широј јавности. То је вероватно била жеља и уметника Нагорног. Данас Легат живи тако што га свакодневно посећују књижевници, историчари, професори, истраживачи, Нагорнове колеге сликари, студенти, средњошколци и сви остали који долазе у Народну библиотеку „Десанка Максимовић” и Завичајно одељење, у жељи да прошире постојећа или стекну нова знања.

У циљу заштите и неговања дела својих претходника, чувања од заборавља свега оног што је уграђено у досадашњи културни миље Власотинца, намера је да се формирани Легат Миодрага Нагорног обогати и новим садржајима. Терка Миодрага Нагорног, Људмила Нагорни Обрадовић, исказала је вољу да поклони још неколико слика и графика из очеве заоставштине. Упркос жељи и дародавца и установе питање простора смештаја грађе је највећа проблем, али запослени сматрају да уз помоћ Општине, Министарства културе и Завода за заштиту споменика културе се и то може решити. Самим тим и формирање нових легата, за шта су неки појединци изразили жељу, биће много извесније.

Извори и литература

1. Mitrović, Nikola. „Rad Narodne knjižnice i čitaonice u Vlasotincu u periodu do rata”. *Leskovački zbornik* 31 (1991): 189–193. (na ćirilici)
2. Nagorni, Miodrag. *Moji Vlasotinćani*. Vlasotince: „Narodna biblioteka „Desanka Maksimović”: Udruženje Loza: Udruženje poštovalaca Svete gore Atoske; Beograd: Udruženje Vlasotinćana u Beogradu „Vlada Ilić”, 2019. (na ćirilici)
3. Valčić, Danica. *Graditeljsko nasleđe Vlasotinca*. Vlasotince: „Vlasina”, 2002. (na ćirilici)
4. Vukićević, Dejan. *Zavičajni fondovi*. Beograd: Službeni glasnik; Indija: Narodna biblioteka „Dr Đorđe Natošević”, 2011. (na ćirilici)
5. „Zakon o bibliotečkoj delatnosti”. *Službeni glasnik SR Srbije*, 34 (1994). <http://demo.paragraf.rs/WebParagrafDemo/ZAKON-O-BIBLIOTECKOJ-DELATNOSTI-Sl.-glasnik-RS,-br.-34-94.htm>.

LOCAL HISTORY DEPARTMENT OF THE PUBLIC LIBRARY “DESANKA
MAKSIMOVIĆ” AND THE LEGACY COLLECTION OF MIODRAG NAGORNI*Summary*

In this paper, the Local History Department of the Public Library “Desanka Maksimović” in Vlasotince and the Legacy Collection of our famous painter and graphic artist Miodrag Nagorni are presented. The library in Vlasotince was founded in 1912 and officially named the Public Library and a Reading Room. During the first four decades of its existence (1912–1941), it made a great contribution to the development of the community. In the post-war period, it was part of the Cultural Center. Since 1998, it has become independent cultural institution, acquiring the name Public Library “Desanka Maksimović”. The Local History Department was formed in 2000. Since 2013, in addition to monographic publications, serial publications and non-book materials, the Local History Department has also housed the Legacy Collection of Miodrag Nagorni, our famous artist and a professor at the University of Novi Sad. The Legacy Collection contains 114 paintings, 57 graphics, 67 copperplates, 2 geographical maps, painting accessories, books from his personal library, as well as a collection of 108 portraits of Vlasotince residents, which makes our Collection unique and special.

Keywords: Public Library “Desanka Maksimović”, Vlasotince, local history department, Miodrag Nagorni, legacy collection

Aleksandra Krstić